

Natuurkunde

Landsexamen havo

Programma van toetsing en afsluiting

2026

Inhoud

1	Inleidende opmerkingen	3
2	Examenprogramma	3
3	Centraal examen	4
4	Commissie-examen	4
4.1	Mondeling Commissie-examen	5
5	Berekening eindcijfer	6
	bijlage 1 Beschrijving examenstof	7
	bijlage 2 Tips	11

1 Inleidende opmerkingen

- Het Landsexamen natuurkunde havo bestaat uit een centraal examen (paragraaf 3) en een Commissie-examen. Het Commissie-examen is een mondeling examen (paragraaf 4.1).
- In het document 'Toegestane hulpmiddelen' (onder [menu Aanmelding, Relevante informatie](#) op de site van ETE) staat vermeld welke hulpmiddelen je zelf voor het examen moet meenemen.
- Je kunt je voorbereiden met behulp van een lesmethode, die je zelf moet aanschaffen. LET OP: de aangewezen keuzeonderwerpen staan niet standaard in een lesmethode, maar vaak in aparte katernen.
- Oefenmateriaal voor het examen staat op [Oefenen voor het Staatsexamen vo, www.duo.nl](#), en ook op [Examenblad.nl](#).

2 Examenprogramma

Het examenprogramma is verdeeld in domeinen en subdomeinen. De beschrijving van de (sub)domeinen staat in [Bijlage 1](#).

In onderstaande tabel geeft een 'ja' aan in welk examen een (sub)domein getoetst kan worden.

Tabel 1 verdeling van de domeinen en subdomeinen over de verschillende examens

domein	subdomein	centraal examen	mondeling commissie-examen
A. vaardigheden	informatievaardigheden gebruiken	ja	ja
vaardigheden	communiceren	ja	ja
vaardigheden	reflecteren op leren	nee	nee
vaardigheden	onderzoeken	ja	ja
vaardigheden	ontwerpen	ja	ja
vaardigheden	modelvorming	ja	ja
vaardigheden	natuurwetenschappelijk instrumentarium	ja	ja
vaardigheden	waarderen en oordelen	ja	ja
vaardigheden	kennisontwikkeling en -toepassing	ja	ja
vaardigheden	technisch-instrumentele vaardigheden	ja	ja
vaardigheden	rekenkundige en wiskundige vaardigheden	ja	ja

domein	subdomein	centraal examen	mondeling commissie-examen
vaardigheden	vaktaal	ja	ja
vaardigheden	vakspecifiek gebruik van de computer	nee	nee
vaardigheden	kwantificeren en interpreteren	ja	ja
B. beeld- en geluidstechniek	informatieoverdracht	ja	ja
beeld- en geluidstechniek	medische beeldvorming	ja	ja
beeld- en geluidstechniek	optica	nee	ja
C. beweging en energie	kracht en beweging	ja	ja
beweging en energie	energieomzettingen	ja	ja
D. materialen	eigenschappen van stoffen en materialen	ja	ja
materialen	functionele materialen	nee	ja
E. aarde en heelal	zonnestelsel en heelal	ja	ja
aarde en heelal	aarde en klimaat	nee	nee
F. menselijk lichaam		nee	nee
G. meten en regelen	gebruik van elektriciteit	ja	ja
meten en regelen	technische automatisering	nee	ja
H. natuurkunde en technologie		ja	ja
I. onderzoek en ontwerp	experiment	nee	ja
onderzoek en ontwerp	modelstudie	nee	ja
onderzoek en ontwerp	ontwerp	nee	ja

3 Centraal examen

Op het centraal examen worden niet alle domeinen aan de orde gesteld (zie [2 Examenprogramma](#)). In [Bijlage 1](#) staat een beschrijving van de examenstof.

- opdracht: schriftelijk beantwoorden van vragen
- tijdsduur: 210 minuten

4 Commissie-examen

4.1 Mondeling Commissie-examen

Het mondeling Commissie-examen betreft de examenstof, zoals aangegeven in het [examenprogramma](#).

- Voor het mondeling Commissie-examen moet je naast de stof voor het centraal examen onder meer de volgende subdomeinen beheersen:
 - [Optica](#)
 - [Technische automatisering](#)
- Zorg daarnaast voor algemene kennis van het vak, de lesstof uit de onderbouw (zie de [syllabus](#) op Examenblad).
- Zorg ervoor dat je de formules en gegevens in het Binas-boek vlot kunt opzoeken.

Op de site van DUO staan onder het kopje 'Ook mondeling examen doen' [informatiefilmpjes](#) waarin getoond wordt hoe een mondeling Commissie-examen verloopt.

Het mondeling Commissie-examen begint met een casus die je hebt gekregen in het voorbereidingslokaal. De casus is een artikel of een opgave over een natuurkundig onderwerp. Onder de casus staan vragen. Een aantal van deze vragen komt aan de orde tijdens het mondeling Commissie-examen. De vragen hoeven niet allemaal van tevoren beantwoord te zijn. Noteer de antwoorden. Je mag ze gebruiken tijdens het mondeling Commissie-examen.

Bij de start van het mondeling Commissie-examen kan de examinerator je vragen om een samenvatting te geven van de casus. Uitgaande van de casus zal daarna over het onderwerp zelf en/of aanverwante onderwerpen dieper doorggevraagd worden.

Bij het tweede deel van het mondeling Commissie-examen worden vragen over de overige examenstof gesteld. Ook kunnen hierbij de twee extra onderwerpen aan bod komen: optica en technische automatisering.

Mogelijk krijg je vragen over ICT en technisch-instrumentele vaardigheden. Er staan tijdens het examen geen proeven opgesteld en er zijn ook geen instrumenten aanwezig. Je moet dan kunnen uitleggen hoe je de instrumenten (bijv. schuifweerstand, Volt- en ampèremeter, oscilloscoop, tijdtikker) moet bedienen en/of aansluiten. Ook moet je op papier kunnen aangeven hoe proeven (bijv. met elektrische schakelingen) worden uitgevoerd. Voor dit onderdeel wordt geen afzonderlijk deeltijfer gegeven. De beoordeling hiervan is onderdeel van het beoordelen van de kennis van de domeinen.

Het mondeling Commissie-examen (exclusief de voorbereiding van de casus) duurt in totaal 40 minuten.

Tabel 2 overzicht onderdelen van het mondeling Commissie-examen

opdracht	tijdsduur	deelcijfer	wegingsfactor
bestuderen van de casus en beantwoorden van de vragen in het voorbereidingslokaal	20 minuten		
beantwoorden van vragen naar aanleiding van de casus en de hierbij relevante examenstof	10 minuten	a	weging: 0,25
beantwoorden van vragen en oplossen van vraagstukken overige domeinen	30 minuten	b	weging: 0,75

Berekening eindcijfer

Het eindcijfer is het gemiddelde van het cijfer voor het centraal examen en het cijfer voor het Commissie-examen.

Eindcijfer: (cijfer centraal examen + cijfer Commissie-examen) gedeeld door 2, afgerond op een heel getal.

Het cijfer voor het Commissie-examen wordt berekend door elk van de deelcijfers te vermenigvuldigen met de bijbehorende wegingsfactor, de resultaten bij elkaar op te tellen en de uitkomst vervolgens af te ronden op 1 decimaal.

Cijfer Commissie-examen: (0,25 keer deelcijfer a + 0,75 keer deelcijfer b), afgerond op 1 decimaal.

Bijlage 1 Beschrijving examenstof

Domein A: Vaardigheden

Algemene vaardigheden

Informatievaardigheden gebruiken

Je kunt doelgericht informatie zoeken, beoordelen, selecteren en verwerken.

Communiceren

Je kunt adequaat schriftelijk, mondeling en digitaal in het publieke domein communiceren over onderwerpen uit het desbetreffende vakgebied.

Reflecteren op leren

Je kunt bij het verwerven van vakkennis en vakvaardigheden reflecteren op eigen belangstelling, motivatie en leerproces.

Natuurwetenschappelijke, wiskundige en technische vaardigheden

Onderzoeken

Je kunt in contexten instructies voor onderzoek op basis van vraagstellingen uitvoeren en conclusies trekken uit de onderzoeksresultaten. Je maakt daarbij gebruik van consistente redeneringen en relevante rekenkundige en wiskundige vaardigheden.

Ontwerpen

Je kunt in contexten op basis van een gesteld probleem een technisch ontwerp voorbereiden, uitvoeren, testen en evalueren en daarbij relevante begrippen, theorie en vaardigheden en valide en consistente redeneringen hanteren.

Modelvorming

Je kunt in contexten een probleem analyseren, een adequaat model selecteren, en modeluitkomsten genereren en interpreteren. Je maakt daarbij gebruik van consistente redeneringen en relevante rekenkundige en wiskundige vaardigheden.

Natuurwetenschappelijk instrumentarium

Je kunt in contexten een voor de natuurwetenschappen relevant instrumentarium hanteren, waar nodig met aandacht voor risico's en veiligheid; daarbij gaat het om instrumenten voor dataverzameling en bewerking, vaktaal, vakconventies, symbolen, formuletaal en rekenkundige bewerkingen.

Waarderen en oordelen

Je kunt in contexten een beargumenteerd oordeel geven over een situatie in de natuur of een technische toepassing, en daarin onderscheid maken tussen wetenschappelijke argumenten, normatieve maatschappelijke overwegingen en persoonlijke opvattingen.

Natuurkunde – specifieke vaardigheden

Kennisontwikkeling en -toepassing

Je kunt in contexten analyseren op welke wijze natuurkundige en technologische kennis wordt ontwikkeld en toegepast.

Technisch-instrumentele vaardigheden

Je kunt op een verantwoorde wijze omgaan met voor de natuurkunde relevante materialen, instrumenten, apparaten en ICT-toepassingen.

Rekenkundige en wiskundige vaardigheden

Je kunt een aantal voor de natuurkunde relevante rekenkundige en wiskundige vaardigheden correct en geroutineerd toepassen bij voor de natuurkunde specifieke probleemsituaties.

Vaktaal

Je kunt de specifieke vaktaal en vakterminologie interpreteren en produceren, waaronder formuletaal, conventies en notaties.

Vakspecifiek gebruik van de computer

Je kunt de computer gebruiken bij modelleren en visualiseren van verschijnselen en processen, en voor het verwerken van gegevens.

Kwantificeren en interpreteren

Je kunt fysische grootheden kwantificeren en mathematische uitdrukkingen in verband brengen met relaties tussen fysische begrippen.

Domein B: Beeld- en geluidstechniek

Informatieoverdracht

Je kunt in contexten eigenschappen van trillingen en golven gebruiken bij het analyseren en verklaren van onder andere informatieoverdracht.

Medische beeldvorming

je kunt eigenschappen van ioniserende straling en de effecten van deze straling op mens en milieu beschrijven. Ook kan je medische beeldvormingstechnieken beschrijven en analyseren aan de hand van fysische principes en de diagnostische functie van deze beeldvormingstechnieken voor de gezondheid toelichten.

Optica

Je kunt aan de hand van toepassingen van geometrische optica en golfoptica eigenschappen van licht beschrijven en analyseren. Daarbij wordt gebruik gemaakt van constructiestralen door een lens en de volgende formules:

Terugkaatsingswet
Brekingswet

$$\frac{\angle i}{\sin i} = \frac{\angle t}{\sin r} = n \quad 1 \rightarrow 2 \quad = \frac{n_1}{n_2} = \frac{c_1}{c_2}$$

Lenzenformule

$$S = \frac{1}{f} = \frac{1}{v} + \frac{1}{b}$$

Vergroting

$$N_{\text{lin}} = \left| \frac{b}{v} \right|$$

Grenshoek

$$\sin g = \frac{1}{n}$$

Lichtsnelheid

$$c = f \cdot \lambda$$

Domein C: Beweging en energie

Kracht en beweging

Je kunt in contexten de relatie tussen kracht en bewegingsveranderingen analyseren en verklaren met behulp van de wetten van Newton.

Energieomzettingen

Je kunt in contexten de begrippen energiebehoud, rendement, arbeid en warmte gebruiken om energieomzettingen te beschrijven en te analyseren.

Domein D: Materialen

Eigenschappen van stoffen en materialen

Je kunt in contexten fysische eigenschappen van stoffen en materialen beschrijven en verklaren met behulp van atomaire en moleculaire modellen.

Functionele materialen

Je kunt in de context van de ontwikkeling van functionele materialen fysische begrippen gebruiken en de mogelijke toepassingen van deze materialen toelichten en verklaren.

Domein E: Aarde en heelal

Zonnestelsel en heelal

Je kunt het ontstaan en de ontwikkeling van structuren in het heelal beschrijven en bewegingen in het zonnestelsel analyseren en verklaren aan de hand van fysische principes.

Domein G: Meten en regelen

Gebruik van elektriciteit

Je kunt opwekking, transport en toepassingen van elektriciteit beschrijven en analyseren aan de hand van fysische begrippen.

Technische automatisering

Je kunt meet-, stuur- en regelsystemen construeren en uitleggen. Je kunt de functie en werking van de volgende componenten van die systemen beschrijven: And, Or, Not, Invertor, Comparator, Memory, Pulsenteller, Pulsgenerator, AD-converter, (geluid-, licht-, druk-, bewegings-) sensor, Led en zoemer.

Domein H: Natuurkunde en technologie

Je kunt in voorbeelden van technologische ontwikkeling die vallen binnen subdomeinen van het centraal examen natuurkundige principes en wetmatigheden herkennen, benoemen en toepassen.

Domein I: Onderzoek en ontwerp

Experiment

Je kunt in contexten die vallen binnen onderwerpen van het centraal examen onderzoek doen door middel van experimenten en de resultaten analyseren en interpreteren.

Modelstudie

Je kunt in contexten die vallen binnen onderwerpen van het centraal examen onderzoek doen door middel van modelstudies en de modeluitkomsten analyseren en interpreteren.

Ontwerp

Je kunt in contexten die vallen binnen onderwerpen van het centraal examen op basis van een gesteld probleem een ontwerp voorbereiden, uitvoeren, testen en evalueren.

Een uitgebreide beschrijving van de examenstof is te vinden in de [syllabus 2026 op examenblad.nl](https://syllabus2026.opexamenblad.nl)

Bijlage 2 Tips

Centraal examen

- Geef voldoende toelichting bij de gegeven antwoorden.
- Vergeet niet de tussenstappen te vermelden.
- Oefen in het werken met Binas of ScienceData.
- Examenbundels of oude examens zijn geschikt om ervaring op te doen (o.a. op: examenblad.nl en nvon.nl).

Mondeling commissie-examen

Vorbereiden op het mondeling commissie-examen

- Bekijk de informatiefilm over het mondeling commissie-examen op de site:
<https://duo.nl/particulier/Landsexamen-vo/index.jsp>.
NB Dit is wel hoe het in Nederland gaat, maar het geeft ook een goed beeld hoe het bij ons gaat.
- Oefen met een voorbeeldcasus op de site:
<https://duo.nl/images/natuurkunde-havopdf.pdf>
- Tijdens het mondeling examen kan de gehele examenstof gevraagd worden; bestudeer daarom niet alleen de stof die tot het centraal examen behoort, maar ook de onderwerpen die in het schema op pagina 3 genoemd staan bij het commissie-examen.
- Het is belangrijk, ook voor het mondeling examen, dat er voldoende geoefend is in het maken van eindexamenopgaven. Op die manier kunnen vragen vlot beantwoord worden.
- Oefen in het onder woorden brengen van begrippen.
- Besteed voldoende aandacht aan de terminologie die bij het vak hoort.
- Maak tijdens het bestuderen van de stof gebruik van het Binas- of ScienceData-boek (Het gebruik maken van een alfabetische index werkt sneller dan opzoeken op thema voorin het boek).
- Zorg voor voldoende oefening voor het opzoeken van formules en gegevens en voor het gebruik van de rekenmachine; het kost vaak erg veel kostbare tijd in het examen.

Casus/voorbereidingsopdracht voorafgaand aan het commissie-examen

- Maak bij voorbereidingsopdrachten gebruik van het Binas- of ScienceData-boek.
- Maak bij het voorbereiden van de casus aantekeningen en oefen, na het lezen van de casus, alvast in eigen woorden weer te geven waar de casus over gaat.
- Soms staan er onder aan de casus al een paar vragen over de tekst. Wanneer dit zo is, probeer deze dan voor te bereiden, maar maakt u zich geen zorgen als u ze niet helemaal af hebt gekregen tijdens de voorbereidingstijd.
- Ook als er geen vragen staan, kunt u de casus al wel vast verder voorbereiden.
- Tijdens het mondeling examen dient u in eigen woorden weer te geven waarover de casus gaat. Van belang hierbij zijn kernbegrippen uit de tekst. Hieruit blijkt al in hoeverre de casus begrepen is. Uitgaande van de casus kan er daarna over het onderwerp zelf en andere onderwerpen dieper gevraagd worden.

Algemene opmerkingen over het mondeling examen

- Geleerde formules moeten niet alleen benoemd kunnen worden, maar ook worden toegepast.
- Het is belangrijk verbanden te kunnen leggen tussen onderdelen van de bestudeerde examenstof hoofdrekenen (en inschatten van de orde van grootte van uitkomsten) is naast het gebruik van de rekenmachine van belang.